

Κ. ΧΑΡΗΣ

ΤΟ ΕΝΙΑΙΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1. Εισαγωγικά

1.1. Η έννοια του «Ενιαίου Σχολείου» —όπως εκφράζεται με την εφαρμογή του— δεν είναι ταυτόσημη σε όλες τις χώρες. Κι ο θεσμός, στη γενικότητα του όρου, δεν είναι καθόλου σημερινός και καινούργιος, ούτε προνόμιο ορισμένων χωρών. Το σχολείο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, ανεξάρτητα από τη διάρκεια φοίτησης, σε όλες τις χώρες, από τότε που καθιερώθηκε ως κρατική η δημοτική φροντίδα για όλα τα παιδιά, είχε τα βασικά χαρακτηριστικά του «Ενιαίου Σχολείου».

1.2. Η νεότερη επικαιρότητα του ενιαίου τύπου σχολείου σχετίζεται με την οργάνωση του σχολείου της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που κατά κανόνα δεν ήταν ενιαίο, δεν ήταν το ίδιο για όλα τα παιδιά, αλλά διαφορετικό, επιλεκτικό. Ωστόσο, και η δευτεροβάθμια ενιαία εκπαίδευση, ως τάση, ως δοκιμαστική εφαρμογή ή και καθιερωμένο σε μερικές περιπτώσεις σύστημα, δεν είναι καινοτομία των καιρών μας. Το αμερικάνικο «κοινό» δευτεροβάθμιο σχολείο («common high school») έχει τις ρίζες του σε παρωχημένες εποχές. Και η πρώτη τάση για το «École unique», το γαλλικό ενιαίο σχολείο, ανατρέχει στους αμέσως μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο οραματισμούς των αριστερής ιδεολογίας Γάλλων εκπαιδευτικών μεταρρυθμιστών (5β).

Όμως είναι μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο που ανακύπτει πιεστική η τάση αυτή στον κατώτερο, πρώτα, κύκλο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και είναι στις τελευταίες δύο δεκαετίες που γίνονται, γενικότερα, τα αποφασιστικά βήματα προς την κατεύθυνση αυτή, με πρωτοπόρες στην Ευρώπη χώρες τη Σουηδία (1962), τη Μ. Βρετανία (1965) και τη Γαλλία (1975)¹.

Η Σουηδία προχωρώντας με γοργό ρυθμό, οργάνωσε στις δομές του ενιαίου σχολείου και τον ανώτερο κύκλο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (integrated upper secondary school)². Αλλά κι άλλες χώρες δοκιμάζουν τέτοια μοντέλα στο επίπεδο αυτό.

Πολύ νωρίς, και από άποψη αποδοχής ευκολότερα, οδηγήθηκαν σε οργάνωση ενιαίων σχολείων τα εκπαιδευτικά συστήματα των κοινωνικοπολιτικά αταξικών καθεστώτων της ανατολικής Ευρώπης³.

1.3. Ωστόσο, το πολύ ενδιαφέρον αυτό θέμα του ιστορικού της κίνησης του «Ενιαίου Σχολείου», με τους παράγοντες που συνέργησαν, τις έρευνες που συνέβαλαν στη διαμόρφωσή του και στην εδραίωση του κύρους του, και με τις διάφορες μορφές που υλοποιείται στις διάφορες χώρες, είναι αντικείμενα άλλων εισηγήσεων αυτού του συνεδρίου. Για το δικό μας θέμα κρίνεται σκόπιμη, εισαγωγικά, η επισήμανση, απλώς, των κοινών βασικών χαρακτηριστικών του «Ενιαίου Σχολείου», προκειμένου να κατανοηθεί η ελληνική περίπτωση, καθεαυτήν και σε σύγκριση με τη διεθνή εμπειρία.

Για τέτοιο σκοπό θα λέγαμε πως ένα σχολείο μπορεί να χαρακτηριστεί ως ενιαίο όταν:

α. Δέχεται και παρέχει εκπαίδευση σε όλα τα παιδιά μιας περιοχής ανεξάρτητα από το κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο ή το επίπεδο ικανοτήτων τους.

β. Επιδιώκει για όλα ικανοποιητική γενική μόρφωση και καλλιέργεια και συγχρόνως προετοιμασία για τη μετά το σχολείο ζωή, κοινωνική και επαγγελματική. Για παραπέρα συστηματικές σπουδές ή και για απλή, στη συνέχεια, επαγγελματική εξειδίκευση.

γ. Διαμορφώνει, κατά συνέπεια των παραπάνω, ένα βασικό ενιαίο πρόγραμμα σπουδών με κοινά βασικά μαθήματα —ή μορφές μαθησιακών δραστηριοτήτων («Modes of activity») κατά το Munn Committee Report Gr. Britains 1977 (βλ. 5γ), αλλά και με πρόσθετα ελεύθερης επιλογής, ισότιμα από άποψη κύρους, που ικανοποιούν ατομικά διαφέροντα, δυνατότητες και επιδιώξεις. Με τα προγράμματα αυτά επιδιώκεται η αποφυγή, στο στάδιο αυτό, του διαχωρισμού της θεωρητικής από την πρακτική μάθηση, της γενικής από την επαγγελματική εκπαίδευση, και η αρμονική σύζευξή τους για όλα τα παιδιά.

Η θεμελιώδης αρχή που εμπνέει το ενιαίου τύπου σχολείο είναι αυτή της ισότητας των εκπαιδευτικών ευκαιριών, αλλά με μια ευρύτερη και βαθύτερη σημασία: όχι απλώς ως δικαιώματος πρόσβασης στα σχολεία των διαφόρων βαθμίδων, αλλά και ως διευκόλυνσης και βοήθειας όλων για τη μέγιστη δυνατή επιτυχία. Η ισότητα μ' αυτήν τη σημασία καταστρατηγείται με την πρόωπη διαλογή και τοποθέτηση σε διαφορετικού επιπέδου και κατεύθυνσης σχολεία.

2. Το Ενιαίο Σχολείο στην Ελλάδα: Ιστορική αναδρομή

2.1. Η ελληνική πρωτοβάθμια εκπαίδευση, ανεξάρτητα από τη διάρκεια της, όπως κι αλλού, βασικά ήταν και είναι ενιαίου τύπου. Υπολείπεται σε απόλυτη ταύτιση στο βαθμό που υπάρχει και ιδιωτική εκπαίδευση (της οποίας όμως τα προγράμματα και η λοιπή οργάνωση, υποχρεωτικά από το νόμο, είναι όμοια με τη δημόσια).

Είναι αξιοσημείωτο ότι η υποχρεωτική πρωτοβάθμια εκπαίδευση, το δημοτικό σχολείο, νομοθετήθηκε, και μάλιστα για εφταετή φοίτηση και με πρόστιμο για τους γονείς που δε θα συμμορφώνονταν, αμέσως μετά την ανεξαρτησία από τον τουρκικό ζυγό και τη σύσταση του ελληνικού κράτους —εκεί όμως που θα υπήρχε δημοτικό σχολείο: “Όλοι οί εις δήμον έχοντα σχολεῖον δημοτικόν, ἀνήκοντες παῖδες ἀπὸ τοῦ 5ου συμπληρωμένου μέχρι τοῦ 12 συμπληρωμένου ἔτους τῆς ἡλικίας των, χρεωστοῦν νά φοιτῶσιν εἰς τό σχολεῖον. Εἰς γονεῖς μὴ ὑποχρεοῦντας τὰ τοιαύτης ἡλικίας τέκνα των νά φοιτῶσιν εἰς τό σχολεῖον, ἐπιβάλλεται δι’ ἑκάστην ὥραν ἀπουσίας τοῦ παιδὸς ἀπὸ τό σχολεῖον πρόστιμον ὄχι ὀλιγώτερον τῶν δέκα λεπτῶν... κτλ.” (ν. του 1834, ἀρθρ. 6), (2. σελ. 48).

Ο νόμος βέβαια ατόνησε. Μετέπειτα νόμοι είχαν διατάξεις ελαστικότερες και η διάρκεια της φοίτησης, στην πράξη, είχε γίνει τετραετής. Τα νομοσχέδια του 1913, που όμως δεν ψηφίστηκαν, επανέφεραν την υποχρεωτική φοίτηση —όπου υπήρχαν σχολεία— και μάλιστα μέχρι του 15ου έτους της ηλικίας για τους μαθητές που δε θα φοιτούσαν σε σχολεία της μέσης εκπαίδευσης. Οι νόμοι 2858/1921 και 4397/29 αργότερα εδραίωσαν το 6/ετές κοινό για όλους δημοτικό σχολείο, το οποίο ανέκαθεν λειτουργούσε και στα υπόδουλα εδάφη του Ελληνισμού (2, σ. 37-47).

2.2.1. Στο επίπεδο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, το παλιό εξατάξιο γυμνάσιο που δεχόταν παιδιά απόφοιτα του εξατάξιου δημοτικού και που λειτούργησε ως το 1964 (αλλά και στο διάστημα της δικτατορίας 1967-74), από πολλές απόψεις, δεν ήταν σχολείο ενιαίου τύπου. Ήταν σχολείο επιλεκτικό, αφού απαιτούνταν επιτυχείς εισαγωγικές εξετάσεις γι’ αυτό, κι η φοίτηση δεν ήταν υποχρεωτική. Έτσι, ένα πολύ μεγάλο ποσοστό παιδιών φτωχών οικογενειών, ανεξάρτητα από τις πνευματικές τους ικανότητες, δεν συνέχιζαν στο γυμνάσιο, είτε για να βγουν άμεσα σε βιοποριστική εργασία είτε γιατί η μαθησιακή τους προσπάθεια στο δημοτικό, εξαιτίας της έλλειψης κατάλληλων συνθηκών και βοήθειας στο σπίτι, δεν κατόρθωνε να φτάσει το επίπεδο απόδοσης που απαιτούσαν οι εισαγωγικές εξετάσεις. Εξάλλου, ως το 1964, ίσχυαν εκπαιδευτικά τέλη και εισφορά και τα βιβλία δεν παρέχονταν δωρεάν.

Το πρόγραμμα, ωστόσο, του γυμνασίου μέχρι και την Δ’ τάξη ήταν κοινό, ενώ στις δύο τελευταίες τάξεις διαφοροποιούνταν σε κλασικό και πρακτικό, δηλαδή θετικοεπιστημονικό. Αλλά και στις δύο κατευθύνσεις το πρόγραμμα ήταν γενικά θεωρητικό, ξεκομμένο από τη ζωή και μονομερώς προσανατολισμένο στην προετοιμασία για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

2.2.2. Με την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964 (Ν. 4379/1964) η δευτεροβάθμια εκπαίδευση χωρίστηκε σε δύο κύκλους, στον κατώτερο του γυμνασίου και στον ανώτερο του λυκείου, τα προγράμματα και των δύο

κύκλων βελτιώθηκαν και η φοίτηση στον πρώτο, του γυμνασίου, έγινε υποχρεωτική κι έτσι καταργήθηκε και η εισαγωγική εξέταση για το γυμνάσιο. Επιπλέον, με το νόμο αυτόν, καθιερώθηκε δωρεάν εκπαίδευση (κατάργηση τελών και εισφοράς, δωρεάν παροχή βιβλίων κλπ.) σ' όλες τις βαθμίδες. Με τη μεταρρύθμιση λοιπόν αυτή σημειώθηκε ένα αποφασιστικό βήμα προς την κατεύθυνση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης «ενιαίου» τύπου. Το λύκειο όμως παρέμεινε επιλεκτικό σχολείο, γιατί απαιτούνταν εισαγωγικές εξετάσεις για πρόσβαση σ' αυτό, και διαφοριστικό, αφού προβλεπόταν ο χωρισμός του σε γενικό και τεχνικό. Το περιεχόμενο του τελευταίου θα προσδιοριζόταν πιο συγκεκριμένα με το τρίτο νομοσχέδιο της μεταρρύθμισης εκείνης, που, εξαιτίας της πολιτικής μεταβολής που επακολούθησε, δεν πρόφτασε να ψηφιστεί.

2.2.3. Η δικτατορία με το ν. 129/67 επανέφερε τον πριν από τη μεταρρύθμιση του 1964 ελιτίστικο οργανωτικό σχήμα στην εκπαίδευση. Ακόμα πιο οπισθοδρομική και αντιδραστική ήταν η αλλαγή στα περιεχόμενά της (γλώσσα, ιδεολογικοί προσανατολισμοί κτλ.).

2.2.4. Μετά την αποκατάσταση της Δημοκρατίας (1974), και ειδικότερα με το ν. 309/1976, τα εκπαιδευτικά σχήματα και περιεχόμενα που είχε επιβάλει η δικτατορία εγκαταλείφθηκαν και η εκπαίδευση αναδιοργανώθηκε στο πνεύμα του ν. 4379/64. Οι δύο παράλληλοι όμως τύποι λυκείου, γενικό και τεχνικο-επαγγελματικό, θεωρητικά μόνο, χαρακτηρίστηκαν ισότιμοι. Στην πράξη, με το σύστημα των εισαγωγικών εξετάσεων σ' αυτά αλλά και της επιλογής για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, το γενικό λύκειο επέλεγε και προετοίμαζε τους πιο δυνατούς μαθητές που θα επιδίωκαν εισαγωγή στην ανώτατη εκπαίδευση, ενώ το τεχνικο-επαγγελματικό τους πιο αδύνατους, κυρίως για μια πρακτικότερη κατάρτιση άμεσης χρησιμότητας για τη ζωή. Οι πολλοί συνωθούνταν στη γραμμή του γενικού λυκείου, με το όνειρο του πανεπιστημίου. Τα δύο τρίτα απ' αυτούς, που εξαιτίας του περιορισμού θέσεων στις ανώτατες σχολές δεν εισάγονταν, αν δεν έπαιρναν το δρόμο για τα πανεπιστήμια του εξωτερικού (πόσο χαμένος δρόμος κι αυτός!) έβγαιναν στη ζωή χωρίς κάποιο χρήσιμο επαγγελματικό εφόδιο. Το ίδιο όμως κι αυτοί του τεχνικού-επαγγελματικού λυκείου, γιατί η κατάρτιση και σ' αυτό κατά κανόνα ήταν μόνο θεωρητική.

3. Το Ενιαίο Σχολείο στην Ελλάδα: Η παρούσα κατάσταση

3.1. Την τελευταία τετραετία η Κυβέρνηση, στα πλαίσια του γενικότερου μεταρρυθμιστικού της προγράμματος στο χώρο της εκπαίδευσης, θέσπισε ορισμένα σημαντικά μέτρα που ανταποκρίνονται και στις απαιτήσεις του «ενιαίου» τύπου σχολείου.

Αναμορφώθηκαν ριζικά τα αναλυτικά προγράμματα του δημοτικού (με

παράλληλη κατάρτιση νέων σχολικών βιβλίων), στη θεματολογία των οποίων μπήκε η σύγχρονη ζωή και οι ανάγκες της. Αναθεώρηση προς την κατεύθυνση αυτή έγινε και στον κύκλο του γυμνασίου, ιδίως με την εφαρμογή του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού σε όλες τις τάξεις του, που εξυπακούει αμεσότερη εμπειρία και σύνδεση του μαθητή με την κοινωνική και επαγγελματική ζωή και τα προβλήματά της. Θα μπορούσε, ωστόσο, να πει κανείς ότι δεν έχει, στην πράξη τουλάχιστον, ακόμα απαλλαγεί το γυμνάσιο από το θεωρητικό του χαρακτήρα και λείπει από τα προγράμματά του η προσφορά κάποιων επιλογών απασχόλησης του μαθητή με κάποιο αντικείμενο γνώσης, εμπειρίας ή άσκησης που ιδιαίτερα τον ενδιαφέρει.

Το 1981 (Πράξη Νομ. Περιεχ. 11.11.81) καταργήθηκαν οι εισαγωγικές εξετάσεις στο λύκειο κι έτσι η προσέλευση σ' αυτά έφτασε στο 80%, περίπου, του συνολικού μαθητικού πληθυσμού των ηλικιών της βαθμίδας αυτής. Θεσπίστηκαν ακόμα και οργανώθηκαν εσωσχολική βοήθεια για τους αδύνατους μαθητές στις Α' και Β' τάξεις των λυκείων και μεταλυκειακά προπαρασκευαστικά κέντρα για εκείνους που δεν πέτυχαν εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και επιθυμούν να ξαναδοκιμάσουν (ν. 1304/1982). Αναμορφώθηκαν τα προγράμματα και των δύο παράλληλων τύπων λυκείου, αναδιοργανώθηκαν και αναβαθμίστηκαν τα τεχνικά-επαγγελματικά με στόχο και την ουσιαστική ισοτιμία με τα γενικά λύκεια (ν. 1351/1983), ενώ παράλληλα άρχισε η μελέτη (1983) και στη συνέχεια (1984) η πειραματική εφαρμογή του «ενιαίου πολυκλαδικού λυκείου».

Οι μεταρρυθμίσεις αυτές ολοκληρώνονται θεσμικά στον τελευταίο νόμο για τη «δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης» (ν. 1566/1985), που εισάγει και το στοιχείο της αποκέντρωσης και της λαϊκής συμμετοχής, το οποίο αποτελεί επίσης γνώρισμα της έννοιας του «ενιαίου σχολείου».

Μπορούμε, λοιπόν, να πούμε ότι, σχηματικά αλλά και σε πολύ μεγάλο βαθμό ουσιαστικά, έχουμε σήμερα στην Ελλάδα ενιαίου τύπου εκπαίδευση στις βαθμίδες της εννιάχρονης υποχρεωτικής εκπαίδευσης (6/τάξιο δημοτικό και 3/τάξιο γυμνάσιο) και ότι δοκιμάζεται με σκοπό τη γενίκευση και στον ανώτερο κύκλο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, στη λυκειακή βαθμίδα, με το ενιαίο πολυκλαδικό λύκειο. Στο τελευταίο αυτό, το Υπουργείο Παιδείας έχει εναποθέσει πολλές ελπίδες για ένα αποφασιστικό άλμα προς τα εμπρός. Αξίζει, λοιπόν, να το δούμε εκτενέστερα, με κριτική διάθεση, στο φως και της συναφούς διεθνούς εμπειρίας.

3.2. Το Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο (Ε.Π.Λ.)

Όπως προαναφέρθηκε, τα πρώτα 14 ΕΠΛ που ιδρύθηκαν το παρελθόν έτος (ΙΔ/361/6.6.84 απόφαση του Υπουργού Παιδείας κ. Α. Κακλαμάνη) διανύουν φέτος το δεύτερο έτος της πειραματικής λειτουργίας τους. Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της προσπάθειας παραθέτονται σε σχετικό ενημερωτικό φυλλάδιο του Υπουργείου Παιδείας (εκδ. ΟΕΔΒ 1985)⁶, στο οποίο κατά κύριο λόγο βασίζεται και η παρουσίαση που ακολουθεί.

3.2.1. Σκοποί του ΕΠΛ:

Στο φυλλάδιο που προαναφέρθηκε, μεταξύ άλλων παραθέτονται και οι ακόλουθοι σκοποί του ΕΠΛ (σελ. 19-20):

— Να συνδέσει οργανικά «τη γενική παιδεία με την επαγγελματική εκπαίδευση και ειδική γνώση» και με «σύζευξη της θεωρίας με την πράξη και την εφαρμογή να καταπολεμήσει την προκατάληψη που υποτιμά τη χειρωνακτική και κατασκευαστική δραστηριότητα του ανθρώπου και διασπά την ενότητα της διανοητικής και πρακτικής εργασίας».

— «Να προσφέρει στους μαθητές σύγχρονη επιστημονική και τεχνολογική γνώση, γενική και ειδική, και προπαντός μεθοδολογία για την απόκτησή της. Γνώση που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, αλλά που να μπορεί, ταυτόχρονα, να αναπροσαρμόζεται από τον κάτοχό της στις διαρκώς μεταβαλλόμενες από τη ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη συνθήκες εργασίας και μορφές επαγγελματικής απασχόλησης».

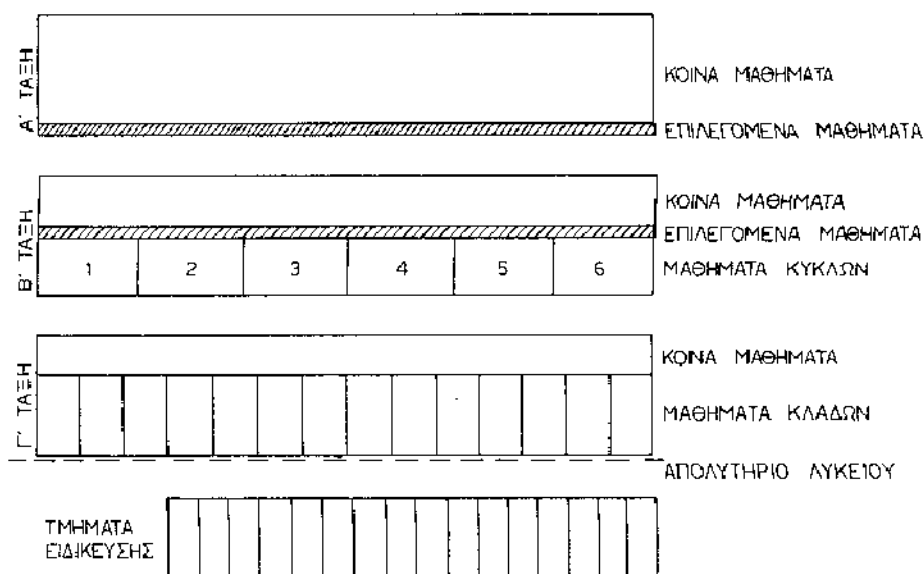
— «Να δίνει σε όλους τους νέους, δίχως καμιά διάκριση, τις ίδιες δυνατότητες για μόρφωση, ανάπτυξη ικανοτήτων, καλλιέργεια κλίσεων και ενδιαφερόντων και απόκτηση δεξιοτήτων».

3.2.2. Οργανωτικό σχήμα - Πρόγραμμα σπουδών.

Όπως και στους άλλους τύπου λυκείων το ΕΠΛ είναι τριτάξιο και δέχεται μαθητές απόφοιτους του γυμνασίου χωρίς εισαγωγικές εξετάσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι

Διάγραμμα δομής του Ενιαίου Πολυκλαδικού Λυκείου

Οι κύκλοι σπουδών στη Β' τάξη είναι:

Οι κλάδοι σπουδών στη Γ' τάξη είναι:

1. Άνθρωπος και κοινωνία	1. Γ' Δέσμη	9. Οικονομίας
2. Υγεία, Φυσικές επιστήμες και Κοινωνική Πρόνοια	2. Διοικητικών Υπηρεσιών - Γραμματέων	10. Εφαρμοσμένων Τεχνών
3. Οικονομία και Διοίκηση	3. Βιβλιοθηκονομίας	11. Α' Δέσμη
4. Μηχανική Τεχνολογία	4. Πληροφορικής	12. Δομικών Έργων
5. Ηλεκτρολογία και Ηλεκτρονική Τεχνολογία	5. Β' Δέσμη	13. Μηχανολογίας
6. Χημική Τεχνολογία και Τεχνολογία Πρωτογενούς Παραγωγής	6. Ιατρικών Εργαστηρίων	14. Ηλεκτρολογίας
	7. Κοινωνικής Πρόνοιας	15. Ηλεκτρονικής
	8. Δ' Δέσμη	16. Χημείας
		17. Γεωπονίας

Το πρόγραμμα σπουδών διαλαμβάνει μαθήματα κοινά, επιλεγόμενα και ειδικά. Η κατανομή ωρών σ' αυτά φαίνεται στον παρακάτω πίνακα ΙΙ.

ΠΙΝΑΚΑΣ II

ΚΟΙΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ	Α΄ ΤΑΞΗ	Β΄ ΤΑΞΗ	Γ΄ ΤΑΞΗ
Θρησκευτικά	1	2	1
Νέα Ελληνικά	4	4	4
Αρχαία Ελληνικά	4	—	—
Ιστορία	2	2	—
Μαθηματικά	5/4	—	—
Πληροφορική — Η/Υ	—	2	—
Φυσική	2/3	—	—
Χημεία	1	—	—
Κοινωνικές Επιστήμες	—	—	4
Τεχνολογία και Παραγωγή	5	—	—
Οικολογία και Περιβάλλον	—	1	—
Στοιχεία Πολιτικής Οικονομίας	2/1	—	—
Φυσική Αγωγή	2	2	2
Ξένη γλώσσα	3	3	3
Επαγγελματικός Προσανατολισμός	—/1	—	—
	31	16	14
ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ	3	2	—
ΕΙΔΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ			
Κύκλου (Β΄ τάξη)	—	16	—
Κλάδου (Γ΄ τάξη)	—	—	έως 20
	34	34	έως 34

*Επιλεγόμενα μαθήματα***Α΄ τάξη**

1. Γεωργία και ανάπτυξη 2 ώρες
2. Βιοτεχνολογία 2 »
3. Στοιχεία Δικαίου 1 »
4. Φυσιολογία του Ανθρώπου και Υγιεινή 1 »

Β΄ τάξη

1. Ειδικά Θέματα Φυσικής 2 ώρες για τους μαθητές των κύκλων 1 και 3.
2. Αρχαιοελληνικά Κείμενα (σε νεοελληνική απόδοση) 2 ώρες για τους μαθητές των κύκλων 2, 3, 4, 5, 6.
3. Αρχές Οργάνωσης-Διοίκησης Οικονομικών Μονάδων 2 ώρες για τους μαθητές των κύκλων 1, 2, 4, 5, 6.

-
1. Οι μαθητές της Β΄ τάξης δεν έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν μάθημα που είτε περιέχεται στο πρόγραμμα ειδικών μαθημάτων του κύκλου είτε έχει παρεμφερές με αυτά περιεχόμενο. Δηλαδή, οι μαθητές:

- α) του 1ου κύκλου δεν θα επιλέξουν το μάθημα «Αρχαιοελληνικά Κείμενα»,
- β) του 2ου, 4ου, 5ου και 6ου κύκλου δεν θα επιλέξουν το μάθημα «Ειδικά θέματα Φυσικής»,
- γ) του 3ου κύκλου δεν θα επιλέξουν το μάθημα «Αρχές Οργάνωσης-Διοίκησης Οικονομικών Μονάδων».

Στην Α' τάξη το πρόγραμμα διαλαμβάνει μαθήματα κοινά και επιλεγόμενα. Μεταξύ των επιλεγόμενων «ο μαθητής επιλέγει εκείνα που ανταποκρίνονται περισσότερο στα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά του ή εναρμονίζονται με τις απώτερες επαγγελματικές επιδιώξεις του» (6, σελ. 26). Υποχρεώνεται, όμως, να επιλέξει.

Στη Β' τάξη, το πρόγραμμα διαλαμβάνει μαθήματα κοινά, επιλεγόμενα και ειδικά. Τα ειδικά, που καλύπτουν σχεδόν τις μισές ώρες, σχετίζονται με την κατεύθυνση σπουδών που θ' αποφασίσει ο μαθητής να ακολουθήσει και κατανέμονται σε έξι κύκλους². Κάθε κύκλος «δίνει τις βάσεις και αποτελεί αφετηρία για μια κατηγορία παρεμφερών επαγγελμάτων, τόσων εκείνων που για την άσκησή τους επαρκεί η φοίτηση στο ΕΠΑ όσο και εκείνων για τα οποία θα απαιτηθεί φοίτηση σε ΑΕΙ ή ΤΕΙ» (6, σελ. 27).

Στη Γ' τάξη, διαλαμβάνονται μόνο κοινά και ειδικά μαθήματα σε αναλογία δύο προς τρία, περίπου, αντίστοιχα. Τα ειδικά μαθήματα εδώ κατανέμονται σε 17 προς το παρόν κλάδους (βλ. Πίν. IV), που «προσφέρουν ειδικότερες γνώσεις σε σχέση με τους κύκλους και προετοιμάζουν τους μαθητές, άλλοι για συνέχιση σπουδών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση —αντιστοιχούν και είναι ισοδύναμοι με τις πρώτες τέσσερις δέσμες του γενικού λυκείου— άλλοι για την άσκηση κάποιου επαγγέλματος και άλλοι οδηγούν σε ακόμα μεγαλύτερη εξειδίκευση, ύστερα από φοίτηση, ορισμένου χρόνου, πέρα από τη Γ' τάξη, σε ειδικά τμήματα του ΕΠΑ, τα Τμήματα Ειδίκευσης» (6, σελ. 24).

Στους πίνακες III και IV φαίνονται οι δυνατές αντιστοιχίες κύκλων-κλάδων και κλάδων-κύκλων-επαγγελμάτων-σχολών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Στο ΕΠΑ δεν υπάρχουν μαθήματα πρωτεύοντα και δευτερεύοντα, όλα είναι ισοδύναμα και ισότομα, αφού όλα εξυπηρετούν τους σκοπούς του σχολείου. Κάθε μαθητής, τελειώνοντας την Α' τάξη επιλέγει ελεύθερα τον κύκλο των σπουδών που θέλει να ακολουθήσει στη Β' Τάξη. Μέσα στο πρώτο τρίμηνο της Β' τάξης, αν θελήσει, μπορεί ν' αλλάξει κύκλο σπουδών, αναλαμβάνοντας την υποχρέωση να αναπληρώσει τα ειδικά μαθήματα του νέου κύκλου που λείπουν από τον κύκλο που εγκαταλείπει. Η αναπλήρωση γίνεται μέσα στις πρώτες 6-8 εβδομάδες του δεύτερου τριμήνου και προβλέπεται πρόσθετη εσωσχολική βοήθεια γι' αυτό. Τελειώνοντας τη Β' τάξη, ο μαθητής επιλέγει τον κλάδο τον οποίο θα παρακολουθήσει στη Γ' τάξη. Ανάλογα με τον κύκλο που ακολούθησε στη Β' τάξη του διανοίγονται ορισμένες δυνατότητες επιλογής κλάδου που φαίνονται στους πίνακες III και IV. Οι δυνατότητες είναι πολλές. Από κάθε κύκλο διανοίγονται δυνατότητες για πολλούς κλάδους και για πολλούς κλάδους υπάρχουν περισσότεροι από έναν κύκλο που οδηγούν σ' αυτούς (βλ. πίν. III και IV).

Η όλη πορεία είναι μια διαδικασία σταδιακού προσανατολισμού και

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙΙ

Κλάδοι στους οποίους οδηγούν οι κύκλοι

Κύκλοι

1ος	1. Γ' ΔΕΣΜΗ	4ος	4. ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ
	2. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ-ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΝ		5. Β' ΔΕΣΜΗ
	3. ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ		8. Δ' ΔΕΣΜΗ
	4. ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ		10. ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
2ος	7. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ	5ος	11. Α' ΔΕΣΜΗ
	10. ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ		12. ΔΟΜΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ
	4. ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ		13. ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΑΣ
	5. Β' ΔΕΣΜΗ		4. ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ
	6. ΙΑΤΡΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΩΝ		5. Β' ΔΕΣΜΗ
	7. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ		8. Δ' ΔΕΣΜΗ
3ος	8. Δ' ΔΕΣΜΗ	6ος	10. ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
	10. ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ		11. Α' ΔΕΣΜΗ
	11. Α' ΔΕΣΜΗ		14. ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΙΑΣ
	16. ΧΗΜΕΙΑΣ		15. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ
	2. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ-ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΝ		4. ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ
	3. ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ		5. Β' ΔΕΣΜΗ
3ος	4. ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ	6ος	8. Δ' ΔΕΣΜΗ
	7. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ		10. ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
	8. Δ' ΔΕΣΜΗ		11. Α' ΔΕΣΜΗ
	9. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ		16. ΧΗΜΕΙΑΣ
	10. ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ		17. ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ

επιλογής, στην οποία κεντρικό ρόλο προορίζεται να παίζει ο ίδιος ο μαθητής. Σ' αυτό βοηθάει πολύ το πρόγραμμα του ΕΠΛ «που δίνει τη δυνατότητα σε όλους τους μαθητές του να γνωρίσουν τη διαδικασία της παραγωγής και να βοηθηθούν, έτσι, στη συνειδητοποίηση των κλίσεων και ικανοτήτων τους» (7, σελ. 26).

Όσοι τελειώνουν με επιτυχία το ΕΠΛ αποκτούν τον τίτλο του αποφοίτου και έχουν αναλυτικότερα μπροστά τους τις ακόλουθες δυνατότητες, όπως παραθέτονται στο σχετικό φυλλάδιο (6, σελ. 28).

α) Όσοι προέρχονται από κλάδους γενικής πανεπιστημιακής κατάρτισης (τους αντιστοιχούς με τις τέσσερις πρώτες δέσμες) μπορούν:

- i) να πάρουν μέρος στις Γενικές Εξετάσεις για τα ΑΕΙ και ΤΕΙ.
- ii) να παρακολουθήσουν ειδικό πρόγραμμα στο Τμήμα Ειδίκευσης, που να ταιριάζει με τα μαθήματα του κλάδου τους.
- iii) να παρακολουθήσουν το Μεταλυκειακό Προπαρασκευαστικό Κέντρο (Μ.Π.Κ.) και να πάρουν και τον επόμενο χρόνο μέρος στις Γενικές Εξετάσεις για τα ΑΕΙ και ΤΕΙ.

ΠΙΝΑΚΑΣ IV

Κλάδοι, κύκλοι, επαγγέλματα, Τριτοβάθμιες Σχολές

Κλάδοι	Κύκλοι	Επαγγέλματα	Αντίστοιχες Σχολές για όσους θέλουν να συνεχίσουν στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση
1. Γ' Δέσμη	1		Οι Σχολές της Γ' Δέσμης
2. Διοικητικών Υπηρεσιών-Γραμματέων	1, 3	Υπάλληλοι γραφείων, οικονομικών μονάδων, τραπεζών, δημόσιας διοίκησης, δικαστηρίων κλπ.	Τ.Ε.Ι.
3. Βιβλιοθηκονομίας	1, 3	Βοηθοί βιβλιοθηκονόμοι	Τ.Ε.Ι.
4. Πληροφορικής	1, 2, 3, 4, 5, 6	Επεξεργασία στοιχείων μηχανοργάνωση σε οποιαδήποτε μονάδα	Τ.Ε.Ι.
5. Β' Δέσμη	2, 4, 5, 6		Οι σχολές της Β' Δέσμης
6. Ιατρικών Εργαστηρίων	2	Βοηθοί Μικροβιολογικών, Ακτινολογικών κ.ά. Ιατρικών Εργαστηρίων	Τ.Ε.Ι.
7. Κοινωνικής Πρόνοιας	1, 2, 3	Βοηθοί βρεφοκόμοι, νηπιοκόμοι, τραπεζοκόμοι, baby sitters	Τ.Ε.Ι.
8. Δ' Δέσμη	2, 3, 4, 5, 6		Οι Σχολές της Δ' Δέσμης
9. Οικονομίας	3	Υπάλληλοι οικονομικών μονάδων, τουριστικών, εμπορικών ναυτιλιακών, ασφαλιστικών	Τ.Ε.Ι.
10. Εφαρμοσμένων Τεχνών	1, 2, 3, 4, 5, 6	Διακοσμητές, Γραφικές Τέχνες, Φωτογραφία, Βοηθοί συντήρησης έργων τέχνης, καλλιτεχνική βιοτεχνία	Τ.Ε.Ι.
11. Α' Δέσμη	2, 4, 5, 6		Οι Σχολές της Α' Δέσμης
12. Δομικών Έργων	4	Κτιριακά έργα, Συγκοινωνιακά, Υδραυλικά έργα, Σχεδιαστές έργων πολιτικού μηχανικού, αρχιτέκτονα, ισογραφία	Τ.Ε.Ι.
13. Μηχανολογίας	4	Θερμικές, Ψυκτικές εγκαταστάσεις, Βιομηχανικές εγκαταστάσεις, Βιομηχ. παραγωγή, Εργαλειομηχανές, Οχήματα Σχεδιαστές, Εσωτ. Εγκαταστάσεις, Φωτισμός, Ηλ. συστήματα οχημάτων.	Τ.Ε.Ι.
14. Ηλεκτρολογίας	5	Τεχνικοί Η/Υ, Αυτοματισμοί	Τ.Ε.Ι.
15. Ηλεκτρονικής	5	Χημικής παραγωγής, Τροφίμων, Ορυκτού πλούτου, Χημικών εργαστηρίων.	Τ.Ε.Ι.
16. Χημείας	2, 6		Τ.Ε.Ι.
17. Γεωπονίας	6	Φυτικές, Ζωικές παραγωγής, Δασοπονία, ανθοκομία.	Τ.Ε.Ι.

β) Όσοι προέρχονται από κλάδους προεπαγγελματικής κατάρτισης μπορούν:

- i) να ειδικευτούν σε ένα επάγγελμα στο Τμήμα Ειδίκευσης και από εκεί;
- ii) να εργαστούν σε επάγγελμα αντίστοιχο με τον επαγγελματικό τους τίτλο,
- i₂) να παρακολουθήσουν το Μεταλυκειακό Προπαρασκευαστικό Κέντρο (Μ.Π.Κ.) και να πάρουν μέρος στις Γενικές Εξετάσεις για τα ΑΕΙ και ΤΕΙ.
- iii) Να παρακολουθήσουν συγχρόνως το Τμήμα Ειδίκευσης και το Μ.Π.Κ. και να χρησιμοποιήσουν τις δυνατότητες που προσφέρουν οι περιπτώσεις βί και βίι.
- iv) Να ζητήσουν να επιλεγούν για τα ΤΕΙ σύμφωνα με όσα ισχύουν για τους απόφοιτους των Τεχνικών-Επαγγελματικών Λυκείων.

Αξιοσημείωτη είναι η ακόλουθη καθοριστική αρχή αναφορικά με το περιεχόμενο των κλάδων και τμημάτων ειδίκευσης (6 σελ. 25):.

Αρχή καθοριστική για το περιεχόμενο των κλάδων και τμημάτων ειδίκευσης στο ΕΠΑ αποτελεί η δυνατότητα του περιεχομένου αυτού να προσαρμόζεται (στα καθέκαστά του) στη δυναμική πορεία του τεχνικοπαραγωγικού συστήματος: και παράλληλα, στην ιδιομορφία ανάπτυξης κατά γεωγραφικές περιοχές. Έτσι, το περιεχόμενο του κάθε επαγγελματικού κλάδου που αναφέρεται σε ομάδα ομοειδών επαγγελματικών δραστηριοτήτων (ειδικεύσεων), το συνθέτουν σύνολα γνωστικών αντικειμένων που έχουν αποτελεστεί με βάση λ.χ. την αντίστοιχη τεχνική, τα υλικά, την ενέργεια, τις μεθόδους της παραγωγής, την οικονομία, το φυσικό περιβάλλον, τη μεγάλη επικοινωνία και τις διαπροσωπικές σχέσεις, ενδεχόμενες ή προβλεπόμενες καινοτομίες, κ.ά.

Η θεώρηση αυτή και η μεθοδολογία διαμόρφωσης του εκπαιδευτικού περιεχομένου των κλάδων κάνουν το ΕΠΑ ικανό να ανταποκρίνεται στη σύγχρονη ανάγκη για μετατρεψιμότητα των επαγγελματιών και το μαθητή να εντάσσεται ομαλά, υπεύθυνα και δημιουργικά μέσα στις νέες συνθήκες.

Αναφορικά με το κοινό πρόγραμμα, αξίζει να σημειωθεί ότι έχουν συμπεριληφθεί σημαντικότερα για τους καιρούς μας νέα μαθήματα, όπως τα: Τεχνολογία και Παραγωγή, Πληροφορική - Η/Υ, Στοιχεία Πολιτικής Οικονομίας, Οικολογία-Περιβάλλον, και Κοινωνικές Επιστήμες (σύνθετο). Νέα μαθήματα συμπεριλαμβάνονται και στα επιλεγόμενα, όπως η Βιοτεχνολογία, ένα μάθημα με μεγάλη σημασία για τις αναπτυξιακές ανάγκες της χώρας.

Πρόβλεψη υπάρχει και για τα ακόλουθα, εκτός προγράμματος, προαιρετικά μαθήματα (από 6, σελ. 33, παρ. 5.4).

Τομέας εικαστικών τεχνών

1. Ζωγραφική
2. Πλαστική
3. Σχέδιο - Χαρακτική
4. Διακοσμητική

Τομέας μουσικής και χορού

1. Μουσικό όργανο - Ορχήστρα
2. Χορωδία
3. Χορός

Τομέας ξένων γλωσσών

1. Αγγλικά
2. Γαλλικά
3. Γερμανικά
4. Ιταλικά
5. Ρωσικά

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Τα προαιρετικά μαθήματα που καταχωρίζονται εδώ, έχουν χαρακτήρα δυνητικό. Διδάσκονται εφόσον το επιτρέπουν οι τοπικές συνθήκες και δυνατότητες και εφόσον δηλώσουν συμμετοχή τουλάχιστον 10 μαθητές για το καθένα από όλο το σχολείο. Έτσι, τα τμήματα μαθητών κατά μάθημα συγκροτούνται από παιδιά διαφόρων τάξεων.

2. Ο κάθε μαθητής μπορεί να παρακολουθεί μέχρι δύο το πολύ προαιρετικά μαθήματα.

3. Η ξένη γλώσσα που ζητείται να διδαχτεί ως προαιρετικό μάθημα δεν μπορεί να είναι αυτή που διδάσκεται ως κοινό υποχρεωτικό μάθημα.

3.2.3. Η Παιδαγωγική αντίληψη του πειραματικού μοντέλου του ΕΠΑ

Αξιόλογο χαρακτηριστικό γνώρισμα του πειραματικού μοντέλου του ΕΠΑ είναι και η παιδαγωγική αντίληψη που μελετημένα διέπει τη λειτουργία του.

Στο σχετικό ενημερωτικό φυλλάδιο (6, σελ. 5β) τονίζεται ότι το ΕΠΑ «φιλοδοξεί να λειτουργήσει ως οργανωμένη κοινότητα ζωής που την αποτελούν δάσκαλοι και μαθητές και που τα μέλη της, ενώ είναι φορείς διαφορετικών ρόλων, αποβλέπουν σε κοινούς σκοπούς». Στα πλαίσια αυτά βρίσκουν έκφραση οι ενεργητικές μέθοδοι εργασίας, οι συμμετοχικές διαδικασίες, το αντιαυταρχικό δημοκρατικό κλίμα στις ανθρώπινες σχέσεις.

Σε υλοποίηση της αρχής της σύνδεσης της θεωρητικής γνώσης με την

πράξη και του ανοίγματος, γενικά, του σχολείου προς τη ζωή, οι μαθητές κάνουν επισκέψεις σε πολιτιστικά κέντρα, παραγωγικές μονάδες, εργοτάξια, οργανισμούς κλπ., μελετούν προβλήματα του φυσικού, κοινωνικού, οικονομικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, τις ανθρώπινες σχέσεις και τη συμπεριφορά των ομάδων στα πλαίσια της κοινότητας. Γνωρίζουν άμεσα τη φύση, την εργασία, τις διαδικασίες της παραγωγής, τις πτυχές της κοινωνικής ζωής, προβληματίζονται, διατυπώνουν προτάσεις σε θέματα ανάπτυξης και αναβάθμισης της ποιότητας ζωής στην κοινότητα και μετέχουν στην κατασκευή κοινωφελών έργων (6, σελ. 59-60).

3.2.4. *Σύνδεση του πειραματισμού με τη διεθνή εμπειρία*

Η πειραματική εφαρμογή του ΕΠΛ στην Ελλάδα εντάχθηκε στα πειραματικά προγράμματα «Πέρασμα των νέων από την εκπαίδευση στη ζωή» της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (1983) και επιχορηγείται. Στη σύνοδο των Υπουργών Παιδείας των χωρών μελών του ΟΟΣΑ, του Νοεμβρίου 1984, έγινε παρουσίαση της προσπάθειας και ζητήθηκε η συνεργασία με συναφείς προσπάθειες άλλων χωρών, στα πλαίσια του ΟΟΣΑ. Το αίτημα βρήκε απήχηση. Εμπειρογνώμονες του ΟΟΣΑ ήρθαν και είδαν από κοντά την εφαρμογή του μοντέλου και έχει επιτευχθεί μια επωφελής μορφή συνεργασίας.

4. Προοπτικές

4.1. Όπως ήδη προαναφέρθηκε η εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση (δημοτικό, γυμνάσιο) έχει τα βασικά σχηματικά θεσμικά γνωρίσματα του Ενιαίου Σχολείου και τα περισσότερα από τα ουσιαστικά. Και η εικόνα βαθμιαία συμπληρώνεται. Έγινε ήδη λόγος παραπάνω για τη βελτίωση των περιεχομένων της εκπαίδευσης προς την κατεύθυνση της άμεσότερης σύνδεσής τους με τη ζωή. Τα σχετικά αναλυτικά προγράμματα προσδιορίζουν ανάλογους στόχους και προσφέρουν ενδεικτικές οδηγίες για κατάλληλες μεθοδικές προσεγγίσεις.

Χρειάζεται όμως ακόμα μεγαλύτερη μελετημένη προσπάθεια, ιδίως στη γυμνασιακή βαθμίδα, ώστε περιεχόμενα και μαθησιακή διαδικασία να αποκολληθούν εντελώς από τον στείρο παραδοσιακό θεωρητικό χαρακτήρα τους. Να ζυμωθεί αρμονικά η θεωρία με την πράξη, με βάση την άμεση εμπειρία και τον προβληματισμό πάνω σ' αυτήν. Κι ο επαγγελματικός προσανατολισμός στη βαθμίδα αυτή να είναι καρπός γνώσης αλλά και κάποιας πραγματικής γεύσης από τις διάφορες μορφές εργασίας που συναντιώνται στο άμεσο περιβάλλον. Και ιδιαίτερα απ' αυτές προς τις οποίες παρορμά κάποια ατομική κλίση ή ικανότητα. Πράγμα που σημαίνει

και κάποια ευχέρεια επιλογών μαθησιακών αντικειμένων στη βαθμίδα αυτή.

Σ' αυτό και στη μεγαλύτερη σύνθεση του σχολείου με τη ζωή και τις ανάγκες της —που είναι κι απ' τα βασικά γνωρίσματα του Ενιαίου Σχολείου— θα βοηθήσει, αν σωστά λειτουργήσει, και η θεσπιζόμενη με το νέο εκπαιδευτικό νόμο λαϊκή συμμετοχή σε όλα τα επίπεδα και μάλιστα τα πειφηρειακά. Πρόκειται για τα όργανα λαϊκής συμμετοχής (ν. 1566/85, άρθρα 48-50) Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας, Νομαρχιακές ή Επαρχιακές, Δημοτικές ή Κοινοτικές Επιτροπές και Σχολικά Συμβούλια, στα οποία παίρνουν μέρος εκπρόσωποι όλων των παραγόντων και φορέων ανάπτυξης της χώρας: εκπαιδευτικών, κοινωνικοπολιτιστικών, οικονομικών και παραγωγικών, τοπικής αυτοδιοίκησης και φυσικά των ιδίων των γονέων. Έτσι, ελπίζεται, οι σχετικές αποφάσεις να πάψουν πια να είναι προϊόν αποκλειστικά και μόνον των γραφείων, σοφών έστω, ειδικών.

4.2. Αναφορικά με τον ανώτερο κύκλο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης: Ο νέος νόμος (1566/85) διατηρεί τους υπάρχοντες χωριστούς τύπους λυκείων και προσθέτει τον τύπο του ΕΠΑ. Στο άρθρο 7, παράγρ. 2 του νόμου, αναφέρεται ότι «Τα ΕΠΑ ιδρύονται σταδιακά σε όλη τη χώρα, ανάλογα με τις γεωγραφικές, εκπαιδευτικές και οικονομικές συνθήκες και ανάγκες». Οι ως τώρα ενδείξεις αναφορικά με την επιτυχία του θεσμού είναι ενθαρρυντικές. Έχει κερδίσει την εμπιστοσύνη των γονέων, οι οποίοι πέζουν για εγγραφή των παιδιών τους σ' αυτά που ήδη λειτουργούν. Η γενίκευσή τους αποτελεί επίσης αίτημα των συνδικαλιστικών οργανώσεων των εκπαιδευτικών λειτουργών. Σε τελευταία εισήγηση της ομάδας εργασίας για την ανάπτυξη του ΕΠΑ, σε ειδικό σεμινάριο (Αύγουστος 1985), αναφέρεται ότι «για την πρώτη φάση, το πενταετές πρόγραμμα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης προβλέπει την ίδρυση και λειτουργία μέχρι το 1987-88 40 περίπου ΕΠΑ σε όλη τη χώρα» και ότι «με την πάροδο του χρόνου ο ρυθμός θα επιταχύνεται».

5. Τελική παρατήρηση

Κλείνοντας το τελευταίο κεφάλαιο και την όλη εισήγηση, κρίνεται χρήσιμο να γίνει και πάλι αναφορά σε ένα πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό του Ενιαίου Σχολείου, στην ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών και μάλιστα από μια ιδιαίτερη ουσιαστική σκοπιά: Η ισότητα αυτή δεν εξαντλείται απλώς στη διασφάλιση του δικαιώματος όλων για πρόσβαση στα σχολεία των διαφόρων βαθμίδων. Υπαγορεύει και διευκόλυνση και αποτελεσματική βοήθεια όλων, κατά τις ανάγκες τους, για τη μέγιστη δυνατή επιτυχία. Για αντιστάθμιση δηλαδή των συνεπειών των άνισων κοινωνικών δεδομένων, που σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό, άμεσα ή έμμεσα, ευθύνονται για τα άνισα επιτεύγματα των μαθητών.

Τα μεταλυκειακά προπαρασκευαστικά κέντρα και η εσωσχολική βοήθεια στις Α' και Β' Λυκείου είναι σημαντικά μέτρα της κατηγορίας αυτής. Το ίδιο και η βοήθεια που δοκιμάζεται στο δημοτικό σχολείο με οργάνωση παράλληλων τμημάτων ή ομάδων συμπληρωματικής διδασκαλίας (remedial teaching). Αυτό που θέλει να τονίσει η εισήγηση αυτή είναι ότι η μορφή αυτή εσωσχολικής βοήθειας θα πρέπει να οργανωθεί συστηματικά και να γενικευθεί. Είναι ένα απαραίτητο συνοδευτικό μέτρο κάθε μη επιλεκτικού, ενιαίου τύπου, σχολείου. Κι όχι μόνο για λόγους κοινωνικής δικαιοσύνης, αλλά και για άλλους παιδαγωγικούς, καθώς και για λόγους εύρυθμης και αποδοτικής εργασίας στη σχολική τάξη. Βοηθώντας τους υστερούντες σε μια τάξη με ευρύ φάσμα αποκλίσεων, και μάλιστα προς τα κάτω, από τη μέση απόδοση, εξασφαλίζεται η απρόσκοπτη και στον επιβαλλόμενο από το πρόγραμμα ρυθμό συμπόρευση των μαθητών στη διδακτική-μαθησιακή διαδικασία.

Αυτό, και η γενικότερη αποτελεσματική παιδαγωγική βοήθεια τόσο στους μαθητές που την έχουν άμεσα ανάγκη, όσο και στο σύνολο των μαθητών, θα διευκολυνθεί, αν ολοκληρωθεί η διδακτηριακή επάρκεια στη χώρα, σταματήσει η χρονικά περιορισμένη πρωϊνή ή απογευματινή, μόνο, ημιμερήσια φοίτηση των μαθητών και επεκταθεί από το πρωί ως και το μέσο απόγευμα. Κι ακόμα, αν ικανοποιηθεί ένας ακόμα όρος. Η μνεία του όρου αυτού στο τέλος, κάθε άλλο παρά σημαίνει κατά τελευταίο λόγο σπουδαιότητά του. Πρόκειται για τον όρο και παράγοντα «εκπαιδευτικό προσωπικό»: για την καταλληλότητα, την κατάρτιση και τη διαρκή επιμόρφωση του εκπαιδευτικού, ο οποίος αποτελεί το ρυθμιστικό παράγοντα επιτυχίας όλων των λοιπών παραγόντων και μέτρων.

Η μη θέσπιση ακόμη άρτιας συστηματικής προϋπηρεσιακής παιδαγωγικής κατάρτισης και άσκησης των λειτουργών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης συνιστά σοβαρό δυσμενή παράγοντα επιτυχίας. Ελπιδοφόρες συνθήκες για επαύξηση της καταλληλότητας των εκπαιδευτικών, ώστε να μπορέσουν να συμβάλουν αποφασιστικά στην εφαρμογή ευεργετικών καινοτομιών και γενικά στην αναβάθμιση της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου είναι: α) Η αναβάθμιση της βασικής κατάρτισης των λειτουργών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στα πανεπιστημιακά παιδαγωγικά τμήματα, η θέσπιση με το νέο νόμο αποτελεσματικών μορφών *μαζικής* επιμόρφωσης (εισαγωγικής και ενδοϋπηρεσιακής) για τους εκπαιδευτικούς και των δύο βαθμίδων, και η καθοδηγητική συμβολή του νέου θεσμού του σχολικού συμβούλου —με την προϋπόθεση βέβαια ότι οι νέοι αυτοί θεσμοί θα λειτουργήσουν σωστά. β) Η εξαιτίας και άλλων κοινωνικο-οικονομικών συντυχιών της εποχής μας ανύψωση του κοινωνικού γοήτρου του επαγγέλματος. Αυτό προσελκύει περισσότερους τώρα ικανούς νέους προς το επάγγελμα και παρέχει τη δυνατότητα να οργανωθεί μια καλύτερη επιλογή των κατάλληλων για το έργο αυτό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. International Encyclopedia of Education, Pergamon Press, Oxford, 1985.
2. Λέφα Χρ., Ιστορία της Εκπαιδευσεως, εκδ. ΟΕΣΒ, Αθήνα 1942.
3. Μάνου Κ., Το Ενιαίο Σχολείο, το Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο και οι εκπαιδευτικοί, άρθρο στο περιοδικό Σχολείο και Ζωή, τ. 2, 1985.
4. National Swedish Board of Education, comprehensive school in Sweden, 1975.
5. ΟΟΣΑ, Comprehensive Schooling at the Lower Secondary Level: Joint Review of the experience in four countries:
 - 5α, Review of Denmark.
 - 5β, » » France.
 - 5γ, » » Scotland.
 - 5δ, » » USA: Maryland and Minnesota.
 - 5ε Synthesis.
6. ΥΠΕΠΘ, το Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο, ΟΕΔΒ, Εκδ. Β. 1985.